

Samordningsstöd till barn med funktionshinder – Samhällsekonomiska och offentligfinansiella effekter

Lars Behrenz och Lennart Delander

2011

lars.behrenz@lnu.se

lennart.delander@lnu.se

1 Bakgrund och syfte

I Riksrevisionens beslut om att granska offentliga aktörers samordning av stöd till barn med funktionsnedsättning riktas uppmärksamheten på att: ”Brist på samordning har påtalats av aktörerna, tillsynsmyndigheter samt brukarna och deras familjer. När det handlar om barn som har funktionshinder blir det föräldrarna som får ta initiativet och ansvaret för att samordna insatserna som barnet behöver.” (Riksrevisionen 2010 sid. 1) Granskningen har därför bland annat inriktats på att besvara frågan om offentliga aktörer samordnar stödinsatser till barn med funktionsnedsättning på ett sätt som underlättar för berörda familjer och har syftat till att undersöka om samordningen kan göras mer effektiv (a.a. sid. 2).

Riksrevisionens granskning är således en utvärdering av ansvariga aktörers samordning av de aktuella stöden – en *genomförandevärdering* för att utröna möjligheterna till en effektivisering av verksamheterna. I granskningsrapporten tar man upp inrättandet av tjänster som samordnare som en tänkbar effektivitetshöjande åtgärd. Som ett underlag för ställningstagande till en sådan åtgärd har man velat få belyst dess möjliga samhällsekonomiska konsekvenser vilket är ämnet för den här rapporten. Det har emellertid inte gjorts några bedömningar av potentiella effekter av familjers och aktörers tillgång till stöd av samordnare – det har inte i förväg gjorts någon *effektutvärdering*.¹ Därför, och eftersom samhällsekonomiska kalkyler för föreslagna eller genomförda åtgärder alltid baseras på åtgärdernas effekter, förväntade respektive observerade, används i den här rapporten *räkneexempel* för att åskådliggöra ekonomiska konsekvenser av ett stöd för familjer och berörda aktörer i form av samordnare.

Räkneexemplen har sin utgångspunkt i teorin för samhällsekonomisk kalkylering som en metod för effektivitetsanalys och rapportens avsnitt 2 ägnas därför åt effektivitetsbegreppet och grundvalarna för samhällsekonomiska kalkyler. Avsnittet avslutas

---

¹ Jfr klassificeringen av utvärderingar i Delander & Månsson (2009).

med beskrivning av den modell för samhällsekonomisk kalkylering i praktiken som sedan kommer till användning i avsnitt 3.

Ett inrättande av tjänster som samordnare avser att ge tidsvinster för föräldrar till barn med funktionsnedsättning och en del av dessa tidsvinster kan föräldrarna förutsättas använda till att öka sin arbetade tid. De behöver inte i samma utsträckning ta ledigt från jobbet, eller dra ner på sin arbetstid, p.g.a. möten, för att ta kontakt med aktörer, för att försöka komma till rätta med samordningsproblem, osv. Räkneexemplen i avsnitt 3 baseras på en potentiell effekt av det slaget och ger uppskattningar av dess ekonomiska konsekvenser för samhället som helhet, för direkt berörda familjer och för den offentliga sektorn. I slutet av avsnittet diskuteras andra positiva, tänkbara effekter som t.ex. möjliga tidsbesparingar hos ansvariga aktörer.

Avsnitt 3 ägnas åt effekter som det är möjligt att utan större problem värdera i pengar på ett rimligt tillförlitligt sätt, och som därför kan vägas mot kostnader för samordnare. Vad samordnare kostar kan uppskattas ganska så väl men vad är de värda? Det ska understrykas att räkneexemplen i avsnitt 3 endast ger en del av svaret på den frågan. I avsnitt 4 behandlas därför effekter av en annan karaktär, effekter som är svårare att värdera i kronor. Det rör sig, med en allmänt hållen formulering, om ett ökat ”välbefinnande” för berörda familjer av annan anledning än de inkomstillskott som en ökad arbetad tid ger. Kan tillgång till samordnare underlätta för berörda familjer så får detta även andra positiva effekter som t.ex. att de får mer tid att ägna åt omsorg om barnen. Det är en samhällsekonomisk intäkt lika väl som t.ex. det tillskott till produktionen av varor och tjänster som ökat förvärvsarbete resulterar i. Samhället är inte, som betonas i avsnitt 2, lika med staten eller den offentliga sektorn. I avsnitt 4 finns en teoretisk genomgång av hur man kan använda kvalitetsjusterade levnadsår, en metod som är vanlig för att bedöma kostnadseffektivitet av sjukvårdsinsatser, för att bedöma individuella välfärdseffekter av t.ex. ökat stöd till familjer med ett funktionsnedsatt barn. Ett experiment presenteras där en uppskattning av universitetsstudenters syn på olika livssituationer utgör underlaget för analys av sådana effekter. Rapporten avslutas i avsnitt 5 med en sammanfattning.

2 Samhällsekonomisk kalkylering – en metod för effektivitetsanalys

Granskningen av offentliga aktörers samordning av stöd till barn med funktionsnedsättning har bland annat avsett att besvara frågan om samordning sker på sätt som underlättar för berörda familjer, dvs. om aktörernas arbete, sett från den synpunkten, bedrivs ändamålsenligt och effektivt. Granskningen har visat på brister och man har tagit upp möjligheten att åstadkomma en förbättring genom att införa tjänster där uppgiften är att underlätta och effektivisera samordning och samverkan mellan ansvariga aktörer. Som en konsekvens skulle familjer kunna göra tidsvinster vilket bland annat kunde resultera i ökad arbetad tid men förstås också i ökad tid för omsorg och för andra aktiviteter än arbete. En ökning av den arbetade tiden kan ge ett produktionstillskott, en samhällsekonomisk intäkt, som uppväger den samhällsekonomiska kostnaden av att införandet av samordnare innebär att resurser med en alternativ användning tas i anspråk. Om så är fallet så skulle en åtgärd som innebär att tjänster som samordnare inrättas innebära höjd effektivitet. Samordnare kan också resultera i tidsbesparingar hos aktörer vilket vore ytterligare en samhällsekonomisk intäkt.

Samhällsekonomisk kalkylering är en metod för effektivitetsanalys och i avsnitt 3 ska den metoden användas för att belysa vilken betydelse som inrättandet av samordnare kan ha från effektivitetssynpunkt.

Avsikten är förstås att de beräkningar som redovisas i det avsnittet ska kunna förstås och tolkas korrekt även av läsare som inte är förtrogna med samhällsekonomisk kalkylering, varför vi här i avsnitt 2 ska ägna oss åt en icke-teknisk beskrivning av innebörden i samhällsekonomisk kostnads-intäktsanalys.² Vi vill dock gärna infoga det förbehållet att även om framställningen inte är teknisk så kan den kanske kräva ett visst tålamod hos läsaren.

---

² De engelskinfluerade benämningarna 'cost-benefit analys' och 'cost-benefit kalkyl' används ofta även i svenska texter.

Med tanke på ett missförstånd vad gäller samhällsekonomiska kalkyler som man ibland stöter på, finns det skäl att betona att en åtgärds inverkan på den offentliga sektorns intäkter och kostnader inte är detsamma som åtgärdens samhällsekonomiska effekter. Emellertid kan en åtgärds offentligfinansiella effekter härledas från dess samhällsekonomiska effekter och i avsnitt 3 kommer resultat av beräkningar avseende båda slagen av effekter att redovisas. Men innan vi i avsnitt 2.2 presenterar en kalkylmodell som beaktar konsekvenser både för samhället som helhet och för den offentliga sektorn ska vi först uppehålla oss vid begreppet effektivitet och den principiella innebörden i samhällsekonomisk kalkylering.

2.1 Effektivitetsbegreppet och samhällsekonomisk kalkylering som effektivitetsanalys

Ordet effektivitet används i dagligt tal i lite olika betydelser. I det här aktuella sammanhanget avses med begreppet effektivitet att på bästa sätt utnyttja föreliggande möjligheter – att på bästa sätt utnyttja de resurser som en verksamhet har tillgång till för att nå sina mål. En effektivitetsanalys av samordningen av stöd till barn med funktionshinder innebär alltså ett studium av *alternativa sätt* att genomföra samordningen i förhållande till målen för verksamheten.

För privata företag kan man, om än något förenklat säga, att målet är att uppnå största möjliga vinst. Om ett företag genomför en ändring i sin verksamhet som resulterar i att vinsten ökar så har man tydligen före ändringen inte utnyttjat sina möjligheter på bästa möjliga sätt – den aktuella ändringen innebär därför ökad effektivitet (jämfört med att fortsätta som förut). När det gäller offentliga verksamheter är effektivitetsbegreppet mer komplicerat eftersom målen för offentliga verksamheter är mera svårpreciserade och ibland till och med kontroversiella. Men eftersom 'samhället' är kollektivet av individer (och inte staten eller den offentliga sektorn) kan man ta som utgångspunkt att det överordnade målet för offentliga verksamheter är att göra det så bra som möjligt för människorna – att nå så hög välfärd som möjligt.

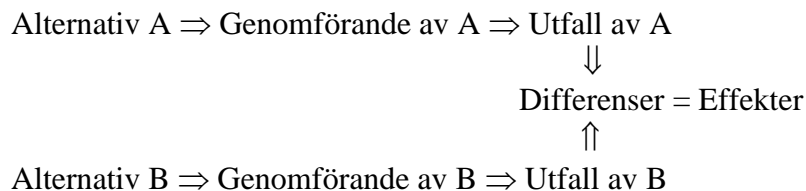
Ett försök att vid en övergång från ett handlingsalternativ till ett annat värdera och väga samman övergångens för- och nackdelar för

direkt och indirekt berörda individer kan därför betecknas som en samhällsekonomisk effektivitetsanalys. Om en *åtgärd*, innebärande en övergång från ett handlingsalternativ till ett annat, ger större fördelar än nackdelar, dvs. om åtgärden är förknippad med större positiva än negativa *effekter* för direkt och indirekt berörda, så innebär åtgärden att resurser utnyttjas på ett bättre sätt – den ger ökad effektivitet.

En samhällsekonomisk kalkyl förutsätter alltså en jämförelse, illustrerad i Figur 2.1, mellan handlingsalternativ, som t.ex. kan vara olika sätt att bedriva en offentlig verksamhet. *Effekterna* av en åtgärd i form av en övergång säg från A till B är *skillnaderna* i utfall i olika avseenden mellan de förlopp som realiserar vid A respektive B. Det är dessa effekter för dem som direkt eller indirekt påverkas av åtgärden som i en samhällsekonomisk kalkyl blir föremål för värdering och sammanvägning.

Figur 2.1 En samhällsekonomisk kalkyl baseras på *effekter* definierade som *skillnader* mellan handlingsalternativ.

Förlopp vid handlingsalternativ A

Förlopp vid handlingsalternativ B

Vad beräkningarna i avsnitt 3 avser är en *tänkt* åtgärd, en *tänkt* övergång till att ge familjer och aktörer tillgång till stöd från samordnare. Det rör sig alltså om kalkyler *ex ante* och kan därför inte som i *ex post* kalkyler avseende genomförda åtgärder baseras på observerade effekter. Vi återkommer i avsnitt 3 till detta.

På motsvarande sätt som en kommersiell kostnads-intäktskalkyl avser att mäta den företagsekonomiska lönsamheten av en åtgärd syftar en samhällsekonomisk kalkyl till att ge ett samhällsekonomiskt lönsamhetsmått. Skillnaden ligger i att eftersom

den senare utgår från samhällseliga målsättningar får begreppen intäkter och kostnader en annan innebörd än i kommersiella (finansiella) kalkyler (och, för den delen, i dagligt tal).³ En samhällsekonisk kalkyl innebär ett försök att systematiskt beskriva en åtgärds för- och nackdelar för individer och att i görligaste mån göra dem jämförbara genom användandet av ett enhetligt mått – pengar.⁴

Samhällsekoniska intäkter av en åtgärd är alla effekter som individer upplever som positiva (fördelar) och är beredda att offra något för att erhålla. En åtgärds samhällsekoniska kostnader är alla effekter som individer upplever som negativa (nackdelar) och är beredda att offra något för att slippa. Den enhetliga måttstocken i en samhällsekonisk kalkyl är därför *individers betalningsvilja* för att erhålla/undslippa vad de uppfattar som positiva/negativa effekter av en åtgärd. Om nettointäkten av en åtgärd mätt på detta sätt, eller flödet av nettointäkter om det rör sig om en åtgärd som får effekter under en följd av år, är positiv så är åtgärden samhällsekoniskt lönsam – den innebär en välfärdsökning. Genomförs en sådan åtgärd så innebär det att samhällets resurser utnyttjas på ett bättre sätt, åtgärden medför höjd effektivitet. Innebörden i begreppen 'intäkter' och 'kostnader' i en samhällsekonisk kalkyl följer av att dess resultat så nära som möjligt ska svara mot preferenserna hos de individer som tillsammans utgör 'samhället'.

En effekt av en åtgärd i form av ökad produktion av varor och tjänster, t.ex. genom att föräldrar till barn med funktionshinder kan förvärvsarbeta mera om samordnare tar över sådant som annars föräldrar hade behövt ägna sig åt, kan värderas med hjälp av marknadspriser som mått på individers betalningsvilja för produktionstillskottet. Det beloppet representerar en samhällsekonisk intäkt. Om åtgärden är förknippad med ökad förbrukning av produktionsresurser så innebär det ett bortfall av

---

³ Sett mot den bakgrunden är samhällsekonisk kalkylering ett redskap för tillämpad nationalekonisk välfärdsteori där beslut rörande åtgärder knyts till deras effekter för de individer som tillsammans utgör 'samhället'. För en svensk text som ger grundläggande insikter i välfärdsteori se Bohm (1996). För en kortfattad och icke-teknisk beskrivning av samhällsekonisk kalkylering se t.ex. Delander & Niklasson (1996).

⁴ "There is absolutely no need for money to be numeraire (i.e. the unit of account) in such valuations. It could equally well be bushels of corn but money is convenient." (Layard and Glaister, 1994, sid. 2)

sådan produktion som resurserna i annat fall kunde ha använts till och som, enligt gängse nationalekonomisk teori för prisbildning, kan värderas på basis av produktionsresursernas priser. Det värdet, i det här fallet bland annat värdet av vad samordnare alternativt skulle ha producerat, representerar en samhällsekonomisk kostnad.⁵

Anta att en åtgärd inte endast resulterar i ett tillskott till produktionen av varor och tjänster och därmed i ökade konsumtionsmöjligheter, en effekt som rimligt tillförligt kan värderas med hjälp av marknadspriser, utan också medför förbättringar i en del andra avseenden som individer fäster avseende vid. Det kan t.ex. röra sig om, med ett svepande uttryck, ökat välbefinnande av andra orsaker än de ökade konsumtionsmöjligheterna. Om värdet av en sådan effekt ska inkluderas i en samhällsekonomisk kalkyl för åtgärden måste man på ett eller annat sätt ta reda på individens betalningsvilja, dvs. deras villighet att offra konsumtion, för att få del av den effekten. Den skulle då komma att bli värderad på ett sätt som är konsistent med värderingen av tillskottet till varor och tjänster – det ökade välbefinnandet skulle i kalkylen göras likvärt med en effekt på produktionen och konsumtionen av prissatta varor och tjänster. Svårigheter att på ett övertygande sätt uppskatta betalningsviljan för effekter av det här slaget gör att man i samhällsekonomiska kalkyler ofta nöjer sig med att identifiera och, i det fall det är möjligt, kvantifiera dem medan man avstår från att värdera dem i pengar. Någon värdering av den typen av effekter kommer inte heller att göras i avsnitt 3 men däremot kommer de att bli föremål för särskild analys i avsnitt 4.

En samhällsekonomisk kalkyl av en åtgärd har alltså en samhällsekonomisk effektivitetsmålsättning som grundval, syftet är att värdera åtgärden i termer av målet om att utnyttja tillgängliga resurser på bästa sätt – att maximera nettointäkten för samhället som helhet. För dem som har att fatta beslut om en åtgärd kan det emellertid finnas ett intresse av att inom effektivitetsdimensionen få belyst hur en åtgärds intäkter och kostnader fördelar sig t.ex. på dem som direkt berörs av åtgärden, i det här fallet familjer med barn med

---

⁵ Det tillkommer kringkostnader för arbetsplatser m.m. och även sådana resurser värderas på basis av deras priser.

funktionsnedsättning, och på övriga individer. Kalkylmodellen som presenteras i 2.2 ger just en sådan disaggregering av en samhällsekonomisk effektivitetsanalys.

2.2 En kalkylmodell

Om familjer får tillgång till stöd av samordnare kan det innebära både att de ökar sin arbetade tid, vilket resulterar i ökad produktion av varor och tjänster, och att de upplever andra positiva effekter av att de behöver lägga ner mindre tid på att ta kontakt med aktörer och att anstränga sig för att komma till rätta med samordningsproblemen. Sådana intäkter och kostnader förknippade med inrättandet av samordnare kan ställas samman i en modell för en resultaträkning som i Tabell 2.1.

Modellen innebär att åtgärden bedöms både från effektivitetssynpunkt, dvs. ger en skattning av hur nettovärdet av tillgången på varor och tjänster i samhället påverkas av åtgärden, och från fördelningssynpunkt, vilket i det här fallet betyder att den visar konsekvenser dels för direkt berörda familjer, dels för resten av samhället. Detta klaras av genom att skattningar av intäkter och kostnader görs ur tre synvinklar som representerar: (1) Samhället som helhet, (2) Direkt berörda, (3) Övriga individer.⁶ Det samhällseliga perspektivet, kolumn (1) i tabellen, tar sikte på att belysa åtgärdernas samhällsekonomiska effektivitet, medan bedömningar av konsekvenser sedda ur direkt berördas respektive övriga individers synvinkel, kolumnerna (2) och (3), gäller åtgärdernas fördelningseffekter.⁷ Om en viss åtgärd kan väntas/har visat sig innebära ökad effektivitet enligt beräkningar av sådana

---

⁶ Man kan föreställa sig att kategorin övriga individer representerar "skattebetalarna". Även de direkt berörda är naturligtvis skattebetalare, men de är ju en ytterst liten grupp i förhållande till de övriga.

⁷ Det är alltså kolumn (1) som representerar en 'samhällsekonomisk kalkyl' medan kolumnerna (2) och (3) visar konsekvenserna av den studerade åtgärden vid en disaggregering av kalkylen. Summan i kolumn (1) visar endast om den åtgärd som kalkylen avser gör det *potentiellt* möjligt att förbättra för vissa i samhället utan att andra får det sämre. Om en åtgärd har både vinnare och förlorare och det totala överskottet för vinnarna överstiger det totala underskottet för förlorarna så är det potentiellt möjligt att kompensera förlorarna. Om en sådan kompensation uteblir eller är otillräcklig så måste beslut om åtgärden baseras på ett politiskt ställningstagande till dess fördelningseffekter. Det kan därför finnas anledning att disaggregera en samhällsekonomisk kalkyl och presentera beräkningar som var och en visar konsekvenser av en åtgärd sett utifrån en viss grups synpunkt. Även då det rör sig om en åtgärd som inte har några förlorare, t.ex. därför att den inte gör anspråk på ytterligare resurser utan bättre utnyttjar de som redan används, dvs. innebär högre kostnadseffektivitet, kan det vara av intresse att ta reda på hur effektivitetsvinsten fördelar sig.

poster som i kolumn (1) så visar kolumnerna (2) och (3) hur effektivitetsvinsten fördelas.

Eftersom de två kategorierna ”Direkt berörda” och ”Övriga individer” tillsammans utgör hela samhället, så blir summor av intäktsvärden respektive av kostnadsvärden för dessa båda kategorier lika med värden för samhället. I tabellen förtecknas intäkts- och kostnadskomponenter sedda ur var och en av de tre synvinklarna och för var och en anges om den är en intäkt (+), en kostnad (-) eller ingetdera (0).

I kolumn (1) ”Samhället” redovisas förändringar av den tillgängliga mängden varor och tjänster men däremot inte förändringar vad gäller överföringar av resurser mellan individer. Ändringar i transfereringar mellan direkt berörda och övriga individer tar ut varandra när värdena summeras och utgör därför inte intäkter eller kostnader för samhället som helhet.

Betalningar av inkomstskatt kan komma att påverkas på två sätt när föräldrar till barn med funktionsnedsättning kan öka sin tid i förvärvsarbete: Ökade inbetalningar av skatt på arbetsinkomst (posten A.2.a) och minskade inbetalningar av skatt på eventuella inkomstbeskattade transfereringar (posten E).

Saldot i en samhällsekonomisk kalkyl för den studerade åtgärden – en resultaträkning för samhället som helhet – är lika med nettot i kolumnen för ’Samhället’ dvs. S(1). Är det positivt så innebär det att åtgärden är samhällsekonomiskt sett effektiv, dvs. samhällets resurser utnyttjas på ett bättre sätt än om åtgärden inte genomförs. Storleken på saldot ger en föreställning om effektivitetsökningens samhällsekonomiska betydelse. Rör det sig om en åtgärd som genomförs inom ramen för tillgängliga resurser bortfaller förstås posten D Åtgärdens kostnader.

Om vi antar att sådana positiva effekter som kan sorteras in under C inte värderas i kronor så kommer saldot i en *offentligfinansiell kalkyl* för åtgärden – en resultaträkning för den offentliga sektorn – att vara lika med nettot i kolumnen för ’Övriga individer’ dvs. S(3). Posterna i den kolumnen svarar ju mot inbetalningar till respektive utbetalningar från den offentliga sektorn.

Tabell 2.1 Intäkts- och kostnadsposter i en samhällsekonomisk och offentligfinansiell kalkyl för inrättande av tjänster som samordnare till stöd för familjer med barn med funktionsnedsättning och för ansvariga aktörer.

Effekter	(1) Samhället	(2) Direkt berörda familjer	(3) Övriga in- divider	Den offentliga sektorn = = A+B+D+E
A. Produktionstillskott				
1. Ökad produktion av varor och tjänster	+ ^a	+ ^b	+ ^c	
2. Ökade inbetalningar av:				
a. inkomstskatt	0	–	+	
b. lagstadgade arbetsgivaravgifter	0	–	+	
Anm. Indirekt skatt redovisas i kolumn (3) och ingår i beloppet i kolumn (1). Premier för avtalsförsäkringar och avtalspension ingår i beloppen i kolumn (1) och (2).				
B. Minskat beroende av fördelningspolitiska program				
Minskade utbetalningar av transfereringar	0	–	+	
C. Andra samhällsekonomiska intäkter än vad som täcks av posten (A)				
Ökat välbefinnande för direkt berörda	+	+	0	
D. Kostnadseffekter				
1. Kostnader för samordnare	–	0	–	
2. Kostnadsbesparing hos befintliga aktörer	+	0	+	
E. Alternativkostnad för direkt berörda				
Minskade inbetalningar av inkomstskatt på skattepliktiga transfereringar	0	+	–	
Summa	S(1)= =S(2)+S(3)	S(2)	S(3)	

^a Produktion för marknader värderas till marknadspris dvs. inklusive indirekt skatt. (Det är individers betalningsvilja för produktionstillskottet som ska skattas.) ^b Bruttoinkomst av anställning inklusive avgifter för avtalsförsäkringar och avtalspension + lagstadgade arbetsgivaravgifter. ^c Indirekt skatt.

3 Ekonomiska konsekvenser av effekter på familjers tidsanvändning

Enligt beskrivningen i anslutning till Figur 2.1 i avsnitt 2 skulle det för en samhällsekonomisk kalkyl behövas tillgång till skattningar av effekter som inrättandet av tjänster som samordnare kan ge upphov till. Angreppssättet när det gäller att skatta effekter av en åtgärd som berör individer och som *har* genomförts bygger på föreställningen om potentiellt utfall⁸ – man söker svar på frågan om hur individers situation har påverkats av att de fått del av åtgärden jämfört med om de inte hade fått det, dvs. jämfört med det kontrafaktiska utfallet representerat av situationen för individer i en kontrollgrupp. Skillnaden i utfall är en skattning av åtgärdens effekt.

Även för en kalkyl i det här aktuella fallet behöver man tänka i termer av potentiellt utfall men då söka svar på frågan om hur en eventuell, *kommande* tillgång till samordnare kan väntas påverka t.ex. berörda familjers tidsanvändning. Beräkningar av ekonomiska effekter för samhället som helhet, för direkt berörda familjer respektive för den offentliga sektorn skulle då behöva baseras på bedömningar av hur stora tidsvinster för familjer som inrättandet av samordnare kan komma att resultera i.

Införande av samordnare kan också få effekter på tidsanvändningen hos aktörer som handlägger stöd till barn med funktionsnedsättning. Vi återkommer till detta i avsnitt 3.6, framställningen fram till det avsnittet ägnas uteslutande åt ekonomiska konsekvenser av tidsvinster hos berörda familjer.

För att kunna belysa potentiella ekonomiska konsekvenser av att inrätta tjänster som samordnare har det ansetts meningsfullt att göra räkneexempel baserade på *antaganden* om effekter. För att ge lite fastare grund för räkneexemplen hämtades det vid Riksrevisionens granskning in viss kompletterande information från några representanter för familjer och aktörer som man haft kontakt med under arbetet. I det följande hänvisas då det är aktuellt till uppgifter som lämnades i det sammanhanget.

---

⁸ En standardreferens i det avseendet är Rubin, D. B. (1974), Estimating causal effects to treatments in randomised and nonrandomised studies, *Journal of Educational Psychology*, 6: 688–701.

Ett införande av samordnare skulle innebära förändringar av *löpande* verksamheter gällande handläggning av de aktuella stöden. Kalkylerna i räkneexemplen avser därför att visa ekonomiska konsekvenser som uppkommer per verksamhetsår – via effekter på berörda familjers tidsanvändning.⁹

I de räkneexempel som redovisas i avsnitt 3.4 bortses från sådana effekter på individers välbefinnande som inte är relaterade till att deras konsumtionsmöjligheter ökar (posten C i Tabell 2.1) genom att de kan öka sin arbetstid när de, tack vare stöd från samordnare, behöver lägga ner mindre tid på att lösa samordningsproblem. Effekter av sådant slag som posten C i Tabell 2.1 syftar på behandlas i avsnitt 4.

3.1 Att beräkna betalningsviljan för tidsvinster

Tidsvinster för familjer innebär bland annat att de kan öka sin arbetade tid vilket ger upphov till ett tillskott till produktionen av varor och tjänster. Betalningsviljan för det tillskottet ger en värdering i pengar av tidsvinster som utnyttjas på det sättet och ger därmed ett mått på den samhällsekonomiska intäkt som den här effekten på individers tidsanvändning resulterar i.

Om det förutsätts att en arbetsgivares totala lönekostnad för en individ motsvarar värdet av individens bidrag till produktionen¹⁰ kan värdet för arbetsgivaren av en dags arbetsinsats beräknas som:

$$(3.1) \quad \text{PVF} = \text{Bruttolön per dag} + \text{Lagstadgad arbetsgivaravgift} + \\ + \text{Premier för avtalsförsäkringar}$$

Detta är ett produktionsvärde till faktorkostnad (PVF). Men i våra samhällsekonomiska kalkyler ska värdet av ett produktionstillskott uttryckas i marknadspriser vilket bygger på antagandet att priser på varor och tjänster återspeglar individers betalningsvilja för (marginella) produktionstillskott. Landets samlade produktion under

---

⁹ Det rör sig alltså i det här fallet inte om kalkyler av typen investeringskalkyler där en satsning av en viss storleksordning under en viss tidsperiod ger upphov till ett flöde av framtida (netto)intäkter.

¹⁰ Detta är den gängse förutsättningen i samhällsekonomiska kalkyler. Den baseras på den ekonomiska teorin för företags beteende i en marknadsekonomi.

ett år av slutprodukter (varor och tjänster färdiga för slutlig användning) värderad till marknadspris är lika med: Samlad produktion av slutprodukter till faktorkostnad $\times (1 + m)$ där $m \times 100\%$ svarar mot ett pålägg på produktionen till faktorkostnad som ger summan av mervärdeskatt och andra indirekta skatter minus indirekta transfereringar dvs. subventioner av olika slag.¹¹ Detta pålägg benämns för korthets skull i fortsättningen som 'indirekt skatt'. Ett produktionsvärde till marknadspris (PVM) av en dags arbetsinsats, dvs. vad man på marknaden är beredd att betala för det som produceras – värdet för samhället av motsvarande produktionstillskott, kan därmed beräknas som:

$$(3.2) \quad \text{PVM} = (\text{Bruttolön per dag} + \text{Lagstadgad arbetsgivaravgift} + \text{Premier för avtalsförsäkringar}) \times (1 + m)$$

Man kan invända att en del anställda medverkar i framställningen av insatsprodukter, inte slutprodukter. Men även för deras produktion kan individers betalningsvilja beräknas enligt ekvation (3.2). All produktion är i sista ledet inriktad på produktion av slutprodukter. En ökad framställning av insatsprodukter medför därför via ett eller flera mellanled ett tillskott till slutlig produktion.

Många individer vars tidsanvändning kan komma att påverkas om de får stöd av samordnare arbetar förstås med produktion av tjänster inom den offentliga sektorn som inte blir föremål för marknadsprissättning. I frånvaro av marknadspriser för sådan produktion får denna i en samhällsekonomisk kalkyl värderas med hjälp av "skuggpriser". Utgångspunkten är då att avvägningen mellan arbetskraftens fördelning mellan privata och offentliga verksamheter är sådan att en arbetsinsats i offentlig verksamhet ger ett lika stort värde som en arbetsinsats i privat verksamhet om lönekostnaden är densamma. Det innebär att även det samhällsekonomiska värdet av en dags arbetsinsats inom offentlig sektor beräknas enligt ekvation (3.2).

---

¹¹ BNP till marknadspris = BNP till faktorkostnad + indirekta skatter – indirekta transfereringar (subventioner)

3.2 Kalkylförutsättningar

För kalkylerna i räkneexemplen används de uppgifter som beskrivs i punkterna (1)–(8) nedan.

(1) Enligt SCB-data för 2009 var genomsnittliga månadslöner och antalet anställda uppdelade på sektorer som följer:

Sektor	Genomsnittlig månadslön	Antal anställda
Stat	30 400 kr	206 300
Kommun	24 100 kr	748 500
Landsting	29 700 kr	227 300
Privat	28 700 kr	2 401 600

Detta ger en genomsnittlig månadslön för 2009 på ca 27 900 kr. I månadslönen ingår fast lön inklusive fasta lönetillägg (som tillsammans utgör grundlön), prestationslön, tillägg för obekväm arbetstid, ersättning för beredskap och jour, m.m.

Eftersom arbetad tid per individ och år uppgår till i genomsnitt 1 610 timmar (Ekonomifakta, Svenskt Näringsliv 2010a), dvs. 201 dagar, beräknas genomsnittslönen per arbetad dag till $(27\,900 \times 12) / 201 = 1\,665$ kr.

Den lönen används i räkneexemplen som utgångspunkt för beräkning av samhällsekonomiska och offentligfinansiella konsekvenser av familjers tidsvinster.

(2) För samordnare antas en genomsnittlig månadslön på 30 000 kr.

(3) Kringkostnader för en samordnare (lokal, utrustning, m.m.) antas motsvara i genomsnitt 50 % av arbetsgivarens lönekostnad för samordnaren dvs. lön plus pålägg enligt närmast följande punkt.

(4) Genomsnittligt personalomkostnadspålägg = lagstadgad arbetsgivaravgift + premier för avtalsförsäkringar = 40 %
Pålägget 2010 varierade mellan ca 36 % (privatanställda arbetare) och ca 46 % (privatanställda tjänstemän), genomsnittliga pålägg

inom stat, kommun och landsting låg däremellan. Baserat på uppgifter från Ekonomifakta, Svenskt Näringsliv (2010b) och Sveriges Kommuner och Landsting (2010).

(5) Lagstadgad arbetsgivaravgift ingående i personalomkostnadspålägget = 31,42 %.

Mellanskillnaden mellan personalomkostnadspålägget och den lagstadgade arbetsgivaravgiften svarar alltså mot antagen genomsnittlig premie för avtalsförsäkringar vilken i kalkylerna betraktas som en intäkt för berörda individer. (Om en arbetsgivare för en anställd har en personalomkostnad på 40 % så utgörs $40 - 31,42 = 8,58$ % av försäkringspremier som är direkt knutna till den personen – en intäkt för honom eller henne utöver lönen.)

(6) För beräkning av marknadsvärdet av produktionstillskott används i kalkylerna ett genomsnittligt pålägg på arbetsgivarens totala lönekostnad, genomsnittlig indirekt skatt = 18 % ($m = 0,18$). Detta är baserat på skillnaden mellan bruttonationalprodukten till marknadspris och bruttonationalprodukten till faktorkostnad (se texten i avsnitt 3.1 före ekvation 3.2).

(7) Inkomstskatt beräknas schablonmässigt enligt skattetabell 31.

(8) Effekt i form av minskat uttag av tillfällig föräldrapenning är den enda påverkan på transfereringar som beaktas i kalkylerna. Det beror på att det är den enda effekt av det slaget som det var möjligt att uppskatta för de föräldrarepresentanter som tillfrågades vid granskningen.¹² Tillfällig föräldrapenning baseras på grundlönen – jfr under punkt (1). Den genomsnittliga grundlönen per månad 2009 var 26 700 kr vilket ger en genomsnittlig grundlön per arbetad dag på $(26\,700 \times 12) / 201 = 1\,594$ kr. Med en ersättningsgrad på 77,6 % av grundlönen¹³ har tillfällig föräldrapenning per dag för kalkylerna

---

¹² I avsnitt 3.6 berörs det förhållandet att även t.ex. sjukskrivning kan komma att påverkas.

¹³ Enligt Socialförsäkringsbalken SFS 2010:110, 13 kap. 33 §, beräknas tillfällig föräldrapenning enligt bestämmelserna om sjukpenning i 28 kap. 7 § som säger att sjukpenning på normalnivån motsvarar 80 % av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst sedan denna multiplicerats med talet 0,97. Detta ger: $0,80 \times 0,97 = 0,776 \times 100$ %.

beräknats till i genomsnitt $0,776 \times 1\,594 \text{ kr} = 1\,237 \text{ kr}$ motsvarande ca 940 kr efter skatt.

3.3 Uträkningen av kalkylposter

De olika posterna i en kalkylmodell som den i Tabell 2.1 beräknas enligt nedanstående, med postbeteckningar som i tabellen. Alla poster uttrycker *förändringar* som kan hänföras till inrättandet av tjänster som samordnare.

- A.1(2) = Produktionstillskott till faktorkostnad =
= Lönesumma plus personalomkostnadspålägg
för berörda individer¹⁴
- A.1(3) = Indirekt skatt = A.1(2) $\times$ 0,18
- A.1(1) = Produktionstillskott till marknadspris = A.1(2) + A.1(3)
- A.2.a(2),(3) = Inkomstskatt = Summa inkomstskatt enligt
skattetabell 31 för berörda individer
- A.2.b(2),(3) = Lagstadgad arbetsgivaravgift = Lönesumma
för berörda individer $\times$ 0,3142
- B = Summa minskad utbetalning till berörda individer av
tillfällig föräldrapenning för vård av barn
- D.1 = Lönekostnad plus personalomkostnadspålägg och pålägg för
kringkostnader för i räkneexempel antaget antal samordnare¹⁵
- E = Summa minskad inbetalning från berörda individer av skatt
på tillfällig föräldrapenning

3.4 Ekonomiska konsekvenser av effekter på familjers tidsanvändning

För att få en viss uppfattning om synen på behovet av och möjliga effekter av samordnare lät Riksrevisionen representanter för aktörer och föräldrar som man haft kontakt med i samband med granskningsarbetet besvara några frågor per e-post. Frågor till föräldrarna rörde sådant som hur mycket tid man lägger ner på

---

¹⁴ Individer som ökar sin arbetade tid när de får tillgång till stöd från samordnare.

¹⁵ Vi återkommer i avsnitt 3.6 till posten D.2 i Tabell 2.1 dvs. Inbesparade resurser hos aktörer.

möten med ansvariga aktörer, hur man frigör tid för sådana möten och om vad man trodde att tillgång till samordnare skulle kunna betyda för tidsåtgången i familjerna. Representanter för aktörer fick ge sin bedömning av behovet av samordnare och uttrycka sin uppfattning om huruvida tillgång till samordnare skulle innebära tidsbesparingar hos dem själva. Det ska understrykas att det var ett litet antal representanter för föräldrar och aktörer som tillfrågades och att det inte rörde sig om representativa urval. Avsikten var endast att få några hållpunkter till stöd för räkneexemplen.

I avsaknad av skattningar av hur stora effekter det kan komma att röra sig om ska vi till att börja med gå tillväga på samma sätt som man mycket ofta gör i privata företag när man har att ta ställning till om en viss investering ska genomföras. Även där gäller inte så sällan att man inte har tillgång till någon uppskattning av den övervägda investeringens utfall. Men eftersom dess kostnad ofta bestämmas med rimlig säkerhet väljer man i så fall att beräkna hur stort utfall som behövs för att precis täcka kostnaden. Man gör en s.k. 'break-even kalkyl' som kan tjäna som underlag för beslut om investeringen. Ger den kalkylen ett resultat som man känner sig övertygad om att kunna överträffa så har kalkyleringen tjänat sitt syfte – att förbättra beslutsunderlaget.

Vi ska följa en sådan tankegång och här inleda med att uppskatta hur stor tidsvinst som i genomsnitt behövs hos familjer som får hjälp av samordnare för att *den offentliga sektorns kostnader* för sådana tjänster ska bli precis täckta. Detta följs av en uppskattning av det *överskott för samhället som helhet*, den samhällsekonomiska nettointäkt, som en genomsnittlig tidsvinst av den storleksordningen ger upphov till. Därefter kommer vi att med ett par räkneexempel belysa samhällsekonomiska och offentligfinansiella konsekvenser av något större effekter på familjernas tidsanvändning.

Offentligfinansiell intäkt per arbetad dag

Först behöver vi, på basis av kalkylförutsättningarna i avsnitt 3.2, beräkna hur stor offentligfinansiell intäkt som en arbetad dag i genomsnitt ger upphov till för en familj som ökar sin arbetade tid. Genomsnittslönen per arbetad dag är enligt punkt (1) i 3.2 lika med

1 665 kr som efter tillägg av lagstadgad arbetsgivaravgift och avtalade premier för försäkringar ger en lönekostnad för arbetsgivaren på $1\,665 \text{ kr} \times 1,40 = 2\,331 \text{ kr}$.

Med kalkylförutsättningarna i avsnitt 3.2 ger en arbetad dag för en individ i familj som får stöd av samordnare följande intäkter för offentlig sektor i form av arbetsgivaravgift, indirekt och direkt skatt:

Lagstadgad arbetsgivaravgift $0,3142 \times 1\,665 \text{ kr} = 523 \text{ kr}$

Indirekt skatt = $0,18 \times 2\,331 \text{ kr} = 420 \text{ kr}$

Inkomstskatt = 400 kr

Offentligfinansiell intäkt i genomsnitt per dag = $523 + 420 + 400 = 1\,343 \text{ kr}$ som i kalkylerna avrundas till *1 340 kr*.

Som nämndes tidigare tillfrågades representanter för föräldrar av Riksrevisionen om familjers insatser vad gäller myndighetskontakter och försök att lösa samordningsproblem. På grundval av svar som lämnades antas i våra kalkyler att för 20 % av den tid som föräldrar lägger ner på sådana insatser tar man ut tillfällig föräldrapenning för vård av barn. I det fall då en individ i alternativfallet utan stöd av samordnare skulle ha valt att utnyttja den möjligheten skulle en arbetad dag för den offentliga sektorn innebära dels en intäkt på 1 340 kr enligt ovan, dels ett bortfall av utbetalning av tillfällig föräldrapenning netto efter skatt. Det bortfallet kan enligt punkt (8) i 3.2 beräknas till 940 kr per dag.

Den offentligfinansiella intäkten i genomsnitt per dag, när en individ i alternativfallet skulle ha tagit ut tillfällig föräldrapenning kan då beräknas till $1\,340 \text{ kr} + 940 \text{ kr} = 2\,280 \text{ kr}$.

Offentligfinansiell kostnad för samordnare

Offentligfinansiell genomsnittlig lönekostnad per månad för en samordnare beräknas som den antagna månadslönen plus personalomkostnadspålägg som vi även för samordnare sätter till 40 %. Skatter och avgifter förknippade med inrättade tjänster som samordnare går visserligen ut från och tillbaka in i offentliga kassor

men potentiell, alternativ användning av en person som anställs inom offentlig sektor finns inom produktion för marknader och det alternativet och med det förknippade inbetalningar av inkomstskatt, arbetsgivaravgift och indirekt skatt bortfaller. Det är alternativkostnaden för inrättandet av en tjänst inom den offentliga sektorn som ska beräknas.¹⁶

Med ett pålägg på lönen på 40 % för arbetsgivaravgift och avtalade försäkringspremier och ett pålägg på 50 % på arbetsgivarens lönekostnad för att täcka kringkostnader för arbetsplats m.m., samt med bortfall av indirekt skatt på 18 % kan offentligfinansiell alternativkostnad för en samordnare beräknas till $30\,000 \text{ kr} \times 12 \times 1,40 \times (0,50 + 1,18) = 846\,720 \text{ kr per år}$.

I kalkylen för hur stor genomsnittlig tidsvinst hos berörda familjer som behövs för att precis täcka offentligfinansiella kostnader och i beräkningar av ekonomiska konsekvenser vid olika antaganden om storleken på tidsvinster kommer vi att *exemplifiera* med inrättandet av tjänster för 50 samordnare. Det antalet skulle med våra kalkylförutsättningar innebära en total offentligfinansiell kostnad på $50 \times 846\,720 = 42\,336\,000 \text{ kr per år}$. Vi kommer att visa tillvägagångssättet för att beräkna ekonomiska effekter om man vill välja att räkna på inrättandet av ett annat antal samordnare.

Tidsvinst för att precis täcka den offentligfinansiella kostnaden

För familjer med barn med funktionsnedsättning finns det faser då det kan antas att de skulle ha stor hjälp av samordnare och faser då behovet av samordningsstöd är väsentligt mindre. Vi får tänka oss att våra beräkningar för att belysa ekonomiska effekter av potentiella tidsvinster avser familjer som befinner sig i skeden då de utan hjälp av samordnare får lägga ner mycket tid på myndighetskontakter och på att försöka lösa samordningsproblem.

För beräkningarna fordras ett *antagande* om hur många timmar i genomsnitt som en samordnare kan komma att lägga ner per familj. Med ett antagande om 40 timmar i genomsnitt per familj och med en genomsnittlig arbetad tid på 1 610 timmar per år – jfr punkt (1) i avsnitt 3.2 – skulle en samordnare kunna bistå 40 familjer per år.

---

¹⁶ Detta innebär, som vi ska se längre fram, att offentligfinansiell och samhällsekonomisk kostnad för samordnare sammanfaller.

Med 50 samordnare skulle alltså per år 2 000 familjer i behov av stöd kunna få hjälp.¹⁷

I svar på frågor som ställdes till representanter för några organisationer som berörts av granskningen gavs uppskattningar av antalet familjer som en tänkt samordnare kan antas klara av per år. Svaren varierade starkt och vi har här valt att lägga oss vid ett antal som överensstämmer med de svar som uppgav lägst antal familjer. Ett högre antal i våra kalkyler skulle förstås öka de skattade intäkterna av inrättandet av samordnare. I beaktande av enkätsvaren kan våra beräkningar därför sägas vara försiktiga i det här avseendet.

Som vi har varit inne på tidigare ger svar på frågor som ställdes till representanter för föräldrar en indikation på att man tar ut tillfällig föräldrapenning för ungefär 20 % av den tid som man lägger ner på kontakter med myndigheter och på att försöka komma till rätta med samordningssvårigheter. Svaren tyder också på att för ca 55 % av den tiden tar man ledigt från jobbet utan att ta ut tillfällig föräldrapenning eller också arbetar man mindre än full tid. Ca 25 % av den tid som går åt tas alltså från tid som kunde ha ägnats åt omvårdnad och fritidsaktiviteter. Vi antar i våra beräkningar att tidsvinster utnyttjas på sätt som svarar mot de här siffrorna, dvs. att 75 % används för förvärvsarbete.

Med hjälp av dessa uppgifter och beräkningarna av de offentligfinansiella intäkter som en arbetad dag ger upphov till kan vi göra en uppskattning av hur stor genomsnittlig tidsvinst per familj som behövs för att den offentligfinansiella kostnaden för 50 samordnare ska bli precis täckt. Ett skäl till att som en utgångspunkt välja att räkna på vad som skulle ge täckning för de offentligfinansiella kostnaderna är att enligt granskningsbeslutet syftar granskningen till att undersöka om samordningen av stöden kan göras mer effektiv *inom ramen för de medel som satsas på området* (Riksrevisionen 2010b sid. 2, vår kursivering). Då

---

¹⁷ Det kan som en jämförelse nämnas att enligt uppgifter i Socialstyrelsen (2009) ger ett personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning bistånd åt 15 personer per år. Arbete som personligt ombud innebär, liksom för de samordnare som våra kalkyler gäller, att samordna insatser av aktörer som har kontakt med klienten men därutöver bl.a. att få igång en förändring av klientens livssituation utan att det därför övergår i traditionell behandling (a.a. sid. 14). Vårt antagande om 40 familjer per år för samordnare bygger på föreställningen att det rör sig om genomsnittligt sett mindre tidskrävande insatser än för personliga ombud. Det kommer av våra kalkyler att framgå hur beräkningarna kan anpassas till andra antaganden vad gäller antalet familjer som en samordnare i genomsnitt kan stödja per år.

inrättandet av tjänster som samordnare skulle innebära ett medelstillskott kan det, i konsekvens med granskningens syfte, vara av intresse att visa möjligheten att det kan täckas via effekter på familjers tidsanvändning. En beräkning av hur stor tidsvinst som skulle behövas för att just den effekten ska täcka kostnadsökningen kan göras enligt följande:¹⁸

$$(3.3) \quad x \text{ dagar} \times 50 \text{ samordnare} \times 40 \text{ familjer} \times (0,55 \times 1\,340 \text{ kr} + 0,20 \times 2\,280 \text{ kr}) = 50 \text{ samordnare} \times 846\,720 \text{ kr}$$

$x = 17,8$ dagars tidsvinst i genomsnitt per familj skulle täcka den offentligfinansiella kostnaden för 50 samordnare

Antar vi att det skede då familjer måste engagera sig intensivt i arbetet med att få stöd för barnen och få till stånd samordning och samverkan mellan ansvariga aktörer sträcker sig över ett antal månader, så tyder uppskattningar från representanter för föräldrar på att tillgång till samordnare kan väntas ge större, i vissa fall avsevärt större tidsvinster än så. Det rör sig då om frigjord tid genom minskat deltagande i möten samt genom att samordnaren hjälper till med telefonsamtal, information, att ta rätt kontakter och rent allmänt minskar väntetider, m.m. (Vi har tidigare påpekat att de som tillfrågats i anslutning till granskningen inte utgör något representativt urval; avsikten från Riksrevisionens sida var att få några hållpunkter genom att hämta in uppfattningar från personer med erfarenhet från den i det här sammanhanget aktuella verkligheten.) Det understryks också i Riksrevisionens granskning att samordningen av stödet till barn med funktionsnedsättning är en tidskrävande uppgift och att man har blivit uppmärksam på att samverkan mellan olika aktörer behöver förbättras. Dessa båda observationer tyder på att det kan finnas betydande potentiella tidsvinster att hämta genom inrättandet av tjänster som samordnare.

I (3.3) antogs att en samordnare klarar av att bistå i genomsnitt 40 familjer per år. Vill man uppskatta hur stor tidsvinst som behövs i genomsnitt per familj för att precis täcka den offentligfinansiella

---

¹⁸ Andra effekter som ger intäktsstillskott till den offentliga sektorn tas upp i avsnitt 3.6.

kostnaden vid ett annat antagande i det här avseendet, säg F familjer per år, så får man den tidsvinsten genom att multiplicera det resultat som erhöles enligt (3.3) med $40/F$.

Säg t.ex. att en samordnare i genomsnitt antas kunna bistå inte 40 familjer som i (3.3) utan $F = 30$ familjer per år. Då får man att det skulle behövas en tidsvinst i genomsnitt per familj på

$$17,8 \times (40/30) = 23,7 \text{ dagar}$$

för att täcka den offentligfinansiella kostnaden för 50 samordnare.

I ekvation (3.3) multipliceras såväl vänster som höger led med antalet samordnare. Det innebär att om man vill exemplifiera med ett annat antal samordnare så påverkar detta inte storleken på den genomsnittliga tidsvinst som behövs för att satsningen ska vara offentligfinansiellt neutral. Vi förutsätter vad ekonomer kallar 'konstant skalavkastning' innebärande att när antalet familjer som får stöd ökar genom att antalet samordnare ökas så blir genomsnittskostnaden per familj densamma som före ökningen.

Antas det att en samordnare i genomsnitt kan stödja F familjer per år så kan den för offentligfinansiell neutralitet nödvändiga tidsvinsten beräknas som i (3.4) med våra kalkylförutsättningar i övrigt och antagandet om hur en tidsvinst i genomsnitt används.¹⁹ Antalet samordnare påverkar däremot, som vi strax ska se, det samhällsekonomiska överskott som en tidsvinst enligt (3.4) ger upphov till.

(3.4) $17,8 \text{ dagar} \times (40/F) = x_F \text{ dagars tidsvinst i genomsnitt per familj och år}$ skulle precis täcka den offentligfinansiella kostnaden för samordnare som i genomsnitt bistår F familjer per år.

---

¹⁹ Vad gäller hur en tidsvinst utnyttjas lutar vi oss som sagt mot svar från representanter för föräldrar. De avspeglas i andelarna 0,55 och 0,20 i termerna inom parenteserna i (3.3).

Hur stort samhällsekonomiskt överskott ger en tidsvinst som precis täcker den offentligfinansiella kostnaden?

Resultatet av hur stor tidsvinst som behövs för att precis täcka den offentliga sektorns kostnad för 50 samordnare som var och en bistår i genomsnitt 40 familjer per år får utgöra basalternativet i våra beräkningar och närmast kan vi då uppskatta hur stort samhällsekonomiskt överskott som en tidsvinst på i genomsnitt 17,8 dagar per familj skulle ge. Som nämndes vid beräkningen av hur stor tidsvinst som behövs för att en satsning med 50 samordnare ska vara offentligfinansiellt neutral antar vi att av en tidsvinst används i genomsnitt 75 % till förvärvsarbete och 25 % till omvårdnad och fritidsaktiviteter.

När personer kan öka sin arbetade tid på grund av att familjer får stöd av samordnare så ökar det samlade produktionsvärdet. Med en genomsnittslön för dessa personer per arbetad dag på 1 665 kr, ett genomsnittligt pålägg för arbetsgivaravgift och avtalade försäkringspremier på 40 %, samt en indirekt skatt på i genomsnitt 18 % kan marknadsvärdet av en dags produktion, den samhällsekonomiska intäkten, beräknas till

$$1\ 665 \times 1,40 \times 1,18 = 2\ 750 \text{ kr.}$$

Utgångspunkten för en uppskattning av den samhällsekonomiska kostnaden för tjänster som samordnare är att en arbetsinsats till en viss lön inom den offentliga sektorn ger samma värde för samhället som en arbetsinsats till samma lön i privat verksamhet. Det innebär att den samhällsekonomiska kostnaden för en samordnare ska beräknas enligt ekvation (3.2) i avsnitt 3.1 vilket ger en årskostnad i genomsnitt per samordnare på $30\ 000 \text{ kr} \times 12 \times 1,40 \times 1,18 = 594\ 720 \text{ kr}$. Det är en uppskattning av betalningsvilligheten för de varor och tjänster som en samordnare hade producerat i en alternativ sysselsättning. Värdet av det produktionsbortfallet motsvarar den samhällsekonomiska kostnaden för en samordnare (som sammanfaller med den offentligfinansiella alternativkostnaden).

Till denna kostnad kommer kringkostnader för arbetsplats m.m. och i det avseendet är den samhällsekonomiska kostnaden lika med den offentligfinansiella. Vad den offentliga sektorn betalar för dessa resurser antas alltså motsvara deras värde i en alternativ användning.

Den här kostnaden förknippad med en samordnare antas uppgå till i genomsnitt 50 % av arbetsgivarens lönekostnad – jfr punkt (3) i avsnitt 3.2. Kringkostnaden per år för en samordnare kan då uppskattas till $30\,000\text{ kr} \times 12 \times 1,40 \times 0,50 = 252\,000\text{ kr}$. Den totala samhällsekonomiska kostnaden för en samordnare blir därmed $594\,720\text{ kr} + 252\,000\text{ kr} = 846\,720\text{ kr}$ per år. Det ger en samhällsekonomisk kostnad för 50 samordnare på $50 \times 846\,720\text{ kr} = 42\,336\,000\text{ kr}$ per år.

Skillnaden mellan den samhällsekonomiska intäkten av en tidsvinst för berörda familjer och den samhällsekonomiska kostnaden för samordnare ger en uppskattning av det samhällsekonomiska överskott som tidsvinsten ger upphov till. Resultatet av en tidsvinst på i genomsnitt 17,8 dagar per år och familj som till $0,75 \times 100\%$ används till förvärvsarbete blir:

$$(3.5) \quad 17,8 \text{ dagar} \times 0,75 \times 50 \text{ samordnare} \times 40 \text{ familjer} \times 2\,750 \text{ kr} - \\ - 50 \text{ samordnare} \times 846\,720 \text{ kr} = 31,1 \text{ miljoner kr per år i} \\ \text{samhällsekonomiskt överskott}$$

Det samhällsekonomiska överskottet vid en satsning som är offentligfinansiellt neutral är här beräknat under vårt tidigare antagande att en samordnare kan bistå i genomsnitt 40 familjer per år. Intuitionen säger en kanske att ett ändrat antagande i det avseendet *inte* påverkar storleken på det samhällsekonomiska överskott som erhålls vid den tidsvinst i genomsnitt per familj som behövs för att precis täcka den offentligfinansiella kostnaden för samordnare. Ökningen alternativt minskningen i behövlig tidsvinst, det första talet i (3.5), uppvägs av minskningen alternativt ökningen i antalet familjer, det fjärde talet i (3.5). Motsvarande beräkning som i (3.5) om det antas att en samordnare i genomsnitt kan stödja F familjer per år innebär att 17,8 dagar multipliceras med $40/F$ och att talet 40 familjer byts ut mot F familjer. Talet F kan alltså förkortas bort och resultatet blir som i (3.5) dvs. ett överskott på 31,1 miljoner kr per år.

Av kommentaren till ekvation (3.3) framgick det att vid konstant skalavkastning påverkas inte storleken på den tidsvinst som fordras

för offentligfinansiell neutralitet av det antal samordnare som vi exemplifierar med. Den nödvändiga tidsvinsten beror av antagandet om hur många familjer som en samordnare i genomsnitt kan stödja per år. När en sådan tidsvinst väl är framräknad, vid det antal familjer per samordnare och år som man har antagit, så beror det samhällsekonomiska överskottet av hur många samordnare som exemplet avser.

Säg att man vill exemplifiera med S samordnare och uppskatta det samhällsekonomiska överskottet vid den tidsvinst som behövs i genomsnitt per familj för att precis täcka den offentligfinansiella kostnaden när en samordnare antas kunna stödja i genomsnitt 40 familjer per år. En uppskattning av överskottet får man då genom att multiplicera resultatet i ekvation (3.5) med $S/50$:

$31,1 \text{ miljoner kr} \times (S/50) = m \text{ miljoner kr per år}$ med en satsning omfattande S samordnare som antas kunna bistå i genomsnitt 40 familjer per år

Säg t.ex. att vi vill exemplifiera med 80 samordnare i stället för 50. Med oförändrat antagande om antalet familjer som en samordnare i genomsnitt antas kunna stödja per år, och oförändrat antagande om hur stor del av en tidsvinst som används till förvärvsarbete, kan den genomsnittliga tidsvinst per familj som resulterar i offentligfinansiell kostnadstäckning uppskattas ge ett samhällsekonomiskt överskott på

$$31,1 \times (80/50) = 49,8 \text{ miljoner kr per år}$$

Poster i kalkylmodellen vid en tidsvinst som ger täckning för den offentligfinansiella kostnaden för 50 samordnare

Vi har kommit fram till att om 50 samordnare bistår i genomsnitt vardera 40 familjer dvs. totalt 2 000 familjer under ett verksamhetsår och om detta ger en genomsnittlig tidsvinst på 17,8 dagar per familj så täcks den offentligfinansiella kostnaden för satsningen tämligen så precis. För att ge en sammanfattande bild av kalkylen beräknas avslutningsvis nedan de olika posterna i en sådan kalkylmodell som

visades i avsnitt 2.2. Vid varje post hänvisas till beteckningarna i modellen och resultaten visas införda i Tabell 3.1.

Ökad produktion av varor och tjänster till faktorkostnad, A.1.(2)
 $17,8 \text{ dagar} \times 0,75 \times 1\,665 \text{ kr} \times 1,40 \times 2\,000 \text{ familjer} =$
 $= 62,2 \text{ mnkr}$

Ökad inbetalning av indirekt skatt, A.1.(3)
 $17,8 \text{ dagar} \times 0,75 \times 1\,665 \text{ kr} \times 1,40 \times 0,18 \times 2\,000 \text{ familjer} =$
 $= 11,2 \text{ mnkr}$

Ökad produktion av varor och tjänster till marknadspris, A.1
 $62,2 \text{ mnkr} + 11,2 \text{ mnkr} = 73,4 \text{ mnkr}$

Ökad inbetalning av inkomstskatt, A.2.a.(2)(3)
 $17,8 \text{ dagar} \times 0,75 \times 400 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 10,7 \text{ mnkr}$

Ökad inbetalning av lagstadgad arbetsgivaravgift, A.2.b.(2)(3)
 $17,8 \text{ dagar} \times 0,75 \times 523 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 14,0 \text{ mnkr}$

Minskad utbetalning, brutto, av tillfällig föräldrapenning, B
 $17,8 \text{ dagar} \times 0,20 \times 1\,237 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 8,8 \text{ mnkr}$

Kostnader för samordnare, D.1
 $50 \text{ samordnare} \times 846\,720 \text{ kr} = 42,3 \text{ mnkr}$

Minskad inbetalning av inkomstskatt på tillfällig föräldrapenning, E
 $17,8 \text{ dagar} \times 0,20 \times 297 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 2,1 \text{ mnkr}$

Med de förutsättningar som det här exemplet bygger på och med en tidsvinst på i genomsnitt 17,8 dagar per familj, som ger täckning för den offentligfinansiella kostnaden för 50 samordnare, kan den disponibla inkomsten dvs. konsumtionsutrymmet för berörda familjer uppskattas öka med (30,8 miljoner kr / 2 000 familjer) =

= 15 400 kr per familj. Eftersom kalkylen visar ett överskott för samhället som helhet skulle inrättandet av tjänster för 50 samordnare representera en samhällsekonomiskt sett effektiv resursanvändning.

Tabell 3.1 Intäkts- och kostnadsposter i en samhällsekonomisk och offentligfinansiell kalkyl för inrättande av 50 tjänster som samordnare till stöd för familjer med barn med funktionsnedsättning. Posterna avser ett verksamhetsår och samordnarna antas kunna bistå i genomsnitt vardera 40 familjer under året. Kalkylen baseras på en genomsnittlig tidsvinst per familj på 17,8 dagar. Miljoner kronor.

Effekter	(1) Samhället	(2) Direkt berörda familjer	(3) Övriga in- divider	Den offentliga sektorn = = A+B+D+E
A. Produktionstillskott				
1. Ökad produktion av varor och tjänster	73,4 ^a	62,2 ^b	11,2 ^c	
2. Ökade inbetalningar av:				
a. inkomstskatt	0	-10,7	10,7	
b. lagstadgade arbetsgivaravgifter	0	-14,0	14,0	
Anm. Indirekt skatt redovisas i kolumn (3) och ingår i beloppet i kolumn (1). Premier för avtalsförsäkringar och avtalspension ingår i beloppen i kolumn (1) och (2)				
B. Minskat beroende av fördelnings- politiska program				
Minskade utbetalningar av tillfällig föräldrapenning	0	-8,8	8,8	
C. Andra samhällsekonomiska intäkter än vad som täcks av posten (A)				
Ökat välbefinnande för direkt berörda	+	+	0	
D. Kostnadseffekter				
1. Kostnader för samordnare	-42,3	0	-42,3	
2. Kostnadsbesparing hos befintliga aktörer	+	0	+	
E. Alternativkostnad för direkt berörda				
Minskade inbetalningar av inkomstskatt på tillf. f.penning	0	2,1	-2,1	
Summa	31,1	30,8	0,3	

^a Produktion för marknader värderas till marknadspris dvs. inklusive indirekt skatt. (Det är individers betalningsvilja för produktionstillskottet som skattas.) ^b Bruttoinkomst av anställning inklusive avgifter för avtalsförsäkringar och avtalspension + lagstadgade arbetsgivaravgifter. ^c Indirekt skatt.

3.5 Räkneexempel med två olika antaganden om tidsvinstens storlek

Avslutningsvis, vad gäller ekonomiska effekter av tidsvinster för familjer, ska vi med två räkneexempel visa utfallet för samhället som helhet, direkt berörda och den offentliga sektorn om vi antar något högre genomsnittlig tidsvinst än de 17,8 dagar som kalkylen i Tabell 3.1 baserades på. Också i dessa båda fall exemplifieras med 50 samordnare. Även de två räkneexemplen bygger på antagandet om att var och en av samordnarna bistår i genomsnitt 40 familjer per år. Förutsättningarna om hur familjer utnyttjar en tidsvinst och vad gäller inkomster och skattesatser är oförändrade.

Genomsnittlig tidsvinst = 20 dagar

Ett antagande om en genomsnittlig tidsvinst per familj på 20 dagar ger följande resultat som visas införda i Tabell 3.2. Postbeteckningar som i tabellen.

Ökad produktion av varor och tjänster till faktorkostnad, A.1.(2)

$$\begin{aligned} 20 \text{ dagar} \times 0,75 \times 1\,665 \text{ kr} \times 1,40 \times 2\,000 \text{ familjer} &= \\ &= 69,9 \text{ mnkr} \end{aligned}$$

Ökad inbetalning av indirekt skatt, A.1.(3)

$$\begin{aligned} 20 \text{ dagar} \times 0,75 \times 1\,665 \text{ kr} \times 1,40 \times 0,18 \times 2\,000 \text{ familjer} &= \\ &= 12,6 \text{ mnkr} \end{aligned}$$

Ökad produktion av varor och tjänster till marknadspris, A.1

$$69,9 \text{ mnkr} + 12,6 \text{ mnkr} = 82,5 \text{ mnkr}$$

Ökad inbetalning av inkomstskatt, A.2.a.(2)(3)

$$20 \text{ dagar} \times 0,75 \times 400 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 12,0 \text{ mnkr}$$

Ökad inbetalning av lagstadgad arbetsgivaravgift, A.2.b.(2)(3)

$$20 \text{ dagar} \times 0,75 \times 523 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 15,6 \text{ mnkr}$$

Minskad utbetalning, brutto, av tillfällig föräldrapenning, B
 $20 \text{ dagar} \times 0,20 \times 1\,237 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 9,9 \text{ mnkr}$

Kostnader för samordnare, D.1
 $50 \text{ samordnare} \times 846\,720 \text{ kr} = 42,3 \text{ mnkr}$

Minskad inbetalning av inkomstskatt på tillfällig
föräldrapenning, E
 $20 \text{ dagar} \times 0,20 \times 297 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 2,4 \text{ mnkr}$

Eftersom en tidsvinst på i genomsnitt 17,8 dagar gav täckning för den offentliga sektorns kostnader för 50 samordnare så erhålls förstås i det här exemplet en offentligfinansiell vinst som enligt Tabell 3.2 uppgår till 5,4 miljoner kr. Överskottet för direkt berörda familjer beräknas till 34,8 miljoner kr innebärande ett ökat konsumtionsutrymme på 34,8 miljoner kr / 2 000 familjer = 17 400 kr i genomsnitt per familj. Det samhällsekonomiska överskottet indikerar att inrättandet av tjänster som samordnare är en samhällsekonomiskt effektiv åtgärd.

Genomsnittlig tidsvinst = 22 dagar

Antas en tidsvinst på i genomsnitt 22 dagar per familj erhålls följande belopp som finns införda i Tabell 3.3.

Ökad produktion av varor och tjänster till faktorkostnad, A.1.(2)
 $22 \text{ dagar} \times 0,75 \times 1\,665 \text{ kr} \times 1,40 \times 2\,000 \text{ familjer} =$
 $= 76,9 \text{ mnkr}$

Ökad inbetalning av indirekt skatt, A.1.(3)
 $22 \text{ dagar} \times 0,75 \times 1\,665 \text{ kr} \times 1,40 \times 0,18 \times 2\,000 \text{ familjer} =$
 $= 13,9 \text{ mnkr}$

Ökad produktion av varor och tjänster till marknadspris, A.1

$76,9 \text{ mnkr} + 13,9 \text{ mnkr} = 90,8 \text{ mnkr}$

Ökad inbetalning av inkomstskatt, A.2.a.(2)(3)

$22 \text{ dagar} \times 0,75 \times 400 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 13,2 \text{ mnkr}$

Ökad inbetalning av lagstadgad arbetsgivaravgift, A.2.b.(2)(3)

$22 \text{ dagar} \times 0,75 \times 523 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 17,2 \text{ mnkr}$

Minskad utbetalning, brutto, av tillfällig föräldrapenning, B

$22 \text{ dagar} \times 0,20 \times 1\,237 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 10,9 \text{ mnkr}$

Kostnader för samordnare, D.1

$50 \text{ samordnare} \times 846\,720 \text{ kr} = 42,3 \text{ mnkr}$

Minskad inbetalning av inkomstskatt på tillfällig

föräldrapenning, E

$22 \text{ dagar} \times 0,20 \times 297 \text{ kr} \times 2\,000 \text{ familjer} = 2,6 \text{ mnkr}$

Det offentligfinansiella överskottet blir i det här fallet 10,3 miljoner kr och överskottet för berörda familjer 38,2 miljoner kr vilket innebär en ökning av deras disponibla inkomst med i genomsnitt 38,2 miljoner kr / 2 000 familjer = 19 100 kr. Summan av vinsten för den offentliga sektorn och för direkt berörda familjer ger ett överskott för samhället som helhet på 48,5 miljoner kr. Ett samhällsekonomiskt överskott visar att åtgärden att inrätta tjänster som samordnare skapar mer resurser än vad som förbrukas, åtgärden ger ett tillskott till den ”gemensamma kakan”.

Tabell 3.2 Intäkts- och kostnadsposter i en samhällsekonomisk och offentligfinansiell kalkyl för inrättande av 50 tjänster som samordnare till stöd för familjer med barn med funktionsnedsättning. Posterna avser ett verksamhetsår och samordnarna antas kunna bistå i genomsnitt vardera 40 familjer under året. Kalkylen baseras på en genomsnittlig tidsvinst per familj på 20 dagar. Miljoner kronor.

Effekter	(1) Samhället	(2) Direkt berörda familjer	(3) Övriga in- divider
			Den offentliga sektorn = = A+B+D+E
A. Produktionstillskott			
1. Ökad produktion av varor och tjänster	82,5 ^a	69,9 ^b	12,6 ^c
2. Ökade inbetalningar av:			
a. inkomstskatt	0	-12,0	12,0
b. lagstadgade arbetsgivaravgifter	0	-15,6	15,6
Anm. Indirekt skatt redovisas i kolumn (3) och ingår i beloppet i kolumn (1). Premier för avtalsförsäkringar och avtalspension ingår i beloppen i kolumn (1) och (2)			
B. Minskat beroende av fördelnings- politiska program			
Minskade utbetalningar av tillfällig föräldrapenning	0	-9,9	9,9
C. Andra samhällsekonomiska intäkter än vad som täcks av posten (A)			
Ökat välbefinnande för direkt berörda	+	+	0
D. Kostnadseffekter			
1. Kostnader för samordnare	-42,3	0	-42,3
2. Kostnadsbesparing hos befintliga aktörer	+	0	+
E. Alternativkostnad för direkt berörda			
Minskade inbetalningar av inkomstskatt på tillf. f.penning	0	2,4	-2,4
Summa	40,2	34,8	5,4

^a Produktion för marknader värderas till marknadspris dvs. inklusive indirekt skatt. (Det är individers betalningsvilja för produktionstillskottet som skattas.) ^b Bruttoinkomst av anställning inklusive avgifter för avtalsförsäkringar och avtalspension + lagstadgade arbetsgivaravgifter. ^c Indirekt skatt.

Tabell 3.3 Intäkts- och kostnadsposter i en samhällsekonomisk och offentligfinansiell kalkyl för inrättande av 50 tjänster som samordnare till stöd för familjer med barn med funktionsnedsättning. Posterna avser ett verksamhetsår och samordnarna antas kunna bistå i genomsnitt vardera 40 familjer under året. Kalkylen baseras på en genomsnittlig tidsvinst per familj på 22 dagar. Miljoner kronor.

Effekter	(1) Samhället	(2) Direkt berörda familjer	(3) Övriga in- divider	Den offentliga sektorn = = A+B+D+E
A. Produktionstillskott				
1. Ökad produktion av varor och tjänster	90,8 ^a	76,9 ^b	13,9 ^c	
2. Ökade inbetalningar av:				
a. inkomstskatt	0	-13,2	13,2	
b. lagstadgade arbetsgivaravgifter	0	-17,2	17,2	
Anm. Indirekt skatt redovisas i kolumn (3) och ingår i beloppet i kolumn (1). Premier för avtalsförsäkringar och avtalspension ingår i beloppen i kolumn (1) och (2)				
B. Minskat beroende av fördelnings- politiska program				
Minskade utbetalningar av tillfällig föräldrapenning	0	-10,9	10,9	
C. Andra samhällsekonomiska intäkter än vad som täcks av posten (A)				
Ökat välbefinnande för direkt berörda	+	+	0	
D. Kostnadseffekter				
1. Kostnader för samordnare	-42,3	0	-42,3	
2. Kostnadsbesparing hos befintliga aktörer	+	0	+	
E. Alternativkostnad för direkt berörda				
Minskade inbetalningar av inkomstskatt på tillf. f.penning	0	2,6	-2,6	
Summa	48,5	38,2	10,3	

^a Produktion för marknader värderas till marknadspris dvs. inklusive indirekt skatt. (Det är individers betalningsvilja för produktionstillskottet som skattas.) ^b Bruttoinkomst av anställning inklusive avgifter för avtalsförsäkringar och avtalspension + lagstadgade arbetsgivaravgifter. ^c Indirekt skatt.

3.6 Tidsbesparing hos aktörer, m.m.

Utgångspunkten för Riksrevisionens granskning av samordningen av stöd till barn med funktionsnedsättning har varit att samverkan mellan ansvariga aktörer behöver fås att fungera bättre. Om samordningen, som är en förutsättning för samverkan, brister så medför det problem inte endast för föräldrar utan även för ansvariga aktörer. Det innebär kostnader för dem som kunde undvikas genom en bättre samverkan kring det samlade stödet för den aktuella målgruppen. Att samordningsproblemen blir stora hänger samman med att barn med funktionsnedsättningar som regel har behov av kontakter som spänner över många aktörers ansvars- och kompetensområden för att de ska få det stöd som de har rätt till. De offentliga aktörerna är i allmänhet inte rustade för detta.

Samordningsproblemen är kända sedan länge och framhålls t.ex. i en vägledning om samverkan i rehabiliteringsarbete från Socialstyrelsen (2008).

När man vid Riksrevisionens granskning har ställt frågor om vad som skulle stå att vinna i de olika organisationerna med en bättre samordning har det nämnts att man skulle kunna undvika dubbeljobb av olika slag, slippa ägna tid åt diskussioner om vem som ska ta ansvaret för samordning och samverkan, undvika det tidsspill som uppstår när personer i onödan bollas mellan olika aktörer, slippa ifrån onödiga möten, osv. I den utsträckning som ett inrättande av tjänster som samordnare skulle resultera i tidsbesparingar av det här slaget skulle det innebära en kostnadssänkning såväl samhällsekonomiskt som offentligfinansiellt – likvärd med en samhällsekonomisk och offentligfinansiell intäkt (en pluspost vid D.2 i Tabell 3.1–3.3). Det skulle inte möta något problem att rimligt tillförlitligt uppskatta värdet i kronor av en effekt i form av minskad tidsåtgång hos berörda aktörer. Utgångspunkten skulle då vara genomsnittlig lön för personal som handlägger stöd till barn med funktionshinder – på motsvarande sätt som då vi tidigare värderade tidsvinster hos berörda familjer.

Värderingen av den här effekten erbjuder alltså inte någon svårighet men däremot har vi inte underlag för en kvantifiering av

den, dvs. för en uppskattning av hur stor den skulle kunna förväntas bli. Frågan har visserligen tagits upp med representanter för några av organisationerna som Riksrevisionen har haft kontakt med under granskningen men svaren är starkt divergerande och inte alldeles lättolkade. Det framgår däremot tydligt att man anser att med tillgång till en samordnare skulle det kunna sparas tid hos ansvariga aktörer. En sådan effekt kan därmed sägas vara identifierad, men då vi får avstå från kvantifiering så blir effekten inte heller värderad i kronor.

Det är skälet till att vi i vårt basalternativ, redovisat i Tabell 3.1, har skattat hur stor tidsvinst i genomsnitt per familj som skulle behövas för att just den effekten ska täcka den offentligfinansiella kostnaden för tjänster som samordnare. Hade även en effekt i form av resursbesparing hos berörda aktörer värderats i kronor så hade den för kostnadsneutralitet behövliga tidsvinsten för familjer blivit lägre. Exemplifieringen av offentligfinansiell kostnadsneutralitet hade då blivit något annorlunda – plusposten för A.1 i de tre kolumnerna i Tabell 3.1 hade blivit lägre samtidigt som det hade tillkommit en ny pluspost, D.2, i kolumnerna för samhället respektive för den offentliga sektorn.

Vad gäller räkneexemplen med 20 respektive 22 dagars tidsvinst i genomsnitt för berörda familjer hade det vid D.2 i Tabell 3.2 och 3.3 tillkommit en pluspost varför resultatet hade blivit ett större samhällsekonomiskt respektive offentligfinansiellt överskott än vad som nu visas i tabellerna.

Det kan inte uteslutas att en tung belastning för familjer för att få till stånd samordning och samverkan mellan aktörer, i kombination kanske med en känsla av otillräcklighet och misslyckande, leder till att personer blir sjuka. Det i sin tur är förstås förknippat med kostnader för samhället i form av produktionsbortfall och resursinsatser inom vården vilka också innebär kostnader för den offentliga sektorn och till dessa kommer utbetalningar av sjukpenning och minskade inkomster av skatter och avgifter. I kapitel 3 i Riksrevisionens granskningsrapport finns en analys av skillnader vad gäller antalet sjukdagar, sjukersättning (förtidspension) m.m. mellan föräldrar som har vårdbidrag till följd av att de har barn med funktionsnedsättning och föräldrar i en

jämförelsegrupp. Den analysen tyder på att antalet dagar med ersättning från de delar av socialförsäkringen som analyserats är genomsnittligt sett högre i gruppen familjer med vårdbidrag.

I den utsträckning som inrättandet av tjänster som samordnare även skulle resultera i t.ex. minskad sjukskrivning så skulle det i räkneexemplen med 20 respektive 22 dagars tidsvinst få effekter på kalkylmodellens poster A.1, A.2, B och E. Det hade inneburit att överskotten för samhället, direkt berörda och den offentliga sektorn beräknade som i Tabell 3.2 och 3.3 hade blivit högre.

Det skulle inte möta några svårigheter att uppskatta värdet i kronor av en potentiell effekt i form av minskad sjukskrivning men vi har inte underlag för att bedöma storleken av en sådan effekt. Hade den kunnat beaktas vid beräkningen av den tidsvinst som fordras för att täcka offentligfinansiella kostnader för samordnare så hade den behövliga tidsvinsten (vid i övrigt oförändrade förutsättningar) blivit lägre än vad ekvation (3.3) visade.

Föregående avsnitt 3.5 ägnades helt och hållet åt en effekt av samordnare som kan ges ett rimligt tillförlitligt pris och som gav upphov till posterna A, B, D.1 och E i Tabell 3.1–3.3. I det här avsnittet har vi berört effekter som i och för sig inte är svåra att värdera i kronor men som vi inte har underlag för att kunna kvantifiera vilket bland annat innebär att posten D.2 i kalkylmodellen lämnas tom. Posten C i modellen, ökat välbefinnande (av annat skäl än ökade konsumtionsmöjligheter), representerar en effekt av ett slag som är svårare att värdera i pengar och som blir föremål för analys i det närmast följande avsnittet.

4 Individuella välfärdseffekter av ökat välbefinnande genom samordningsstöd

4.1 Introduktion

I avsnitt 3 har vi studerat ekonomiska utfall av samordningsstöd. Att undersöka ekonomiska utfall av insatser för att förbättra samordningen av offentliga aktörers stöd för funktionsnedsatta barn kan motiveras utifrån individuella, socialpolitiska, samhällsekonomiska och offentligfinansiella argument. Varje familj där någon har en funktionsnedsättning vill ha rätt hjälp, snabb hjälp och ett så bra liv som möjligt. Långvarig ovisshet och hög arbetsbelastning av en rad olika skäl leder till ohälsa och ökad risk för sociala problem. En ökning av arbetsbelastningen för anhöriga medför minskade skatteintäkter till den offentliga sektorn och eventuellt ökade utbetalningar av transfereringar. En stor arbetsbelastning för anhöriga till funktionsnedsatta barn medför minskad produktion av varor och tjänster och därmed negativa effekter för samhället som helhet. Offentligfinansiella och samhällsekonomiska effekter av inrättandet av tjänster som samordnare analyserades i föregående avsnitt men där avstod vi från att räkna på värdet av sådan ökning av välbefinnandet som inte förklaras av tillskott till den disponibla inkomsten. I detta avsnitt ska vi därför visa hur man kan analysera effekter av det slaget. Här presenteras en utvärderingsmetod som vilar på säker vetenskaplig grund, och som mycket ofta tillämpas inom hälsoekonomisk forskning, men som enligt vår kännedom inte använts inom övrig samhällsvetenskaplig analys.

En ändamålsenlig analys av välfärdseffekter i termer av ökat välbefinnande av annat skäl än ökade konsumtionsmöjligheter av t.ex. politik för familjer med funktionsnedsättning bör utgå från ett antal grundläggande utgångspunkter. För att analysen ska vara relevant för både beslutsfattare och verksamhetsutveckling måste den utgöra ett bra underlag för ställningstagande och beslut. Det

behövs då ett instrument som kan jämföra olika välbefinnandetillstånd i en gemensam värdeenhet som kan ställas i relation till kostnader för den åtgärd som man vill ta ställning till.

Utgångspunkten är att försöka bedöma värdet av olika tillstånd med anknytning till funktionsnedsättning för individen. Startar man i den så kallade "Happinesslitteraturen" finner man flera studier som tar sikte på subjektivt välbefinnande eller lycka som mått på utfallet av t.ex. offentlig verksamhet, se Kahneman et al., (1999) för en genomgång av de tidiga studierna inom fältet eller Layard (2005 och 2008) för en senare genomgång av vad "Happinessforskningen" kommit fram till.

I studier av individers subjektiva livsuppfattning, lyckotillstånd, ställer man frågor i stil med: "All things considered, how satisfied are you with your life as a whole these days?" Eller: "Taken all together, would you say that you are very happy, pretty happy, or not too happy? Ett stort problem med denna typ av frågeställningar är att vad som hänt den aktuella "analysdagen" (eller i nära anslutning till den) kan få stor betydelse för resultatet. Svårigheten i att använda analys av lycka i samband med utvärderingar ligger i att koppla förändringar i livstillfredsställelse till just den aktuella insatsen som ska utvärderas.

Inom den hälsoekonomiska forskningen studerar man det ekonomiska utfallet av olika behandlingsmetoder inom sjukvården. En strategi för att jämföra olika behandlingsmetoder med varandra har varit att utnyttja analys som baseras på kvalitetsjusterade levnadsår, QALY (Quality Adjusted Life Years). Analyserna brukar benämnas "Cost utility analysis" (CUA). De bygger på att man samlar in uppgifter om individers värdering av olika hälsotillstånd över tid och överför dem till analyser av nyttoförändringar i ett index.

Att använda beräkningar av QALY innebär att man kombinerar de två dimensionerna av hälsa: livslängd och hälsostatus till ett index. Detta kan översättas till ett "livskvalitetsindex" som används för att analysera två dimensioner av välbefinnande nämligen tid och livskvalitetsstatus. Sedan kan man ställa antalet QALY, efter det att de har värderats i kronor, i relation till kostnaden av övervägd åtgärd.

Det handlar om att hantera individdata, nyttodata, från olika tidpunkter gällande "livskvalitetsstatus" (jfr hälsotillstånd). På detta sätt skapar man en "livskvalitetsnyttoskala" som sedan används för att räkna ut kvalitetsjusterade levnadsår. En förbättring av livskvalitetsstatusen medför en högre nytta för individen och beroende på hur länge man befinner sig olika livskvalitetstillstånd genereras ytterligare QALYs.

Skillnaden mellan QALY-analyser och mer traditionell effektanalys som sedan kan utgöra grunden för t.ex. kostnads-/intäktsanalyser är till viss del avhängig hur man operationaliserar intäkt- och kostnadsbegreppen. På kostnadssidan är det inga skillnader om man betraktar de utgifter som t.ex. är förknippade med en politik för stöd till familjer med barn med funktionsnedsättning som mått på uppoffringar av resurser med alternativ användning. På intäktssidan är det däremot stora skillnader. I en samhällsekonomisk analys får man först bestämma vilka effekter av den studerade insatsen som ska beaktas och hur dessa ska mätas. Därefter används betalningsviljan för effekterna som ett gemensamt mått varefter skillnaden mellan olika tillstånd (som t.ex. att genomföra eller inte genomföra en viss åtgärd) kan mätas i kronor. Man översätter alltså effekterna av den aktuella åtgärden till ett gemensamt mått, i det här fallet pengar. I QALY-analysen används effekter på mängden QALY. Analysen bygger då på en noggrann jämförelse mellan olika tillstånd där skillnader går att mäta i termer av olika nyttonivåer. QALY-analysen kan utnyttjas för att skapa en väldefinierad bild av svårvärderade effekter på individuellt välbefinnande i termer av förändrad livskvalitet. I princip kan analysen omfatta samtliga relevanta mätbara utfall som påverkar livskvaliteten. Vi kan använda samma skala till att bedöma samtliga utfall. Vi behöver egentligen tre slags information: (1) Individernas livskvalitetsstatus innan de fick del av den aktuella åtgärden och hur den påverkades av åtgärden. (2) Värdet av en QALY. (3) För en totalanalys behövs dessutom en analys av tänkbara effekter på andra individers välbefinnande (t.ex. släkt och vänner) och kostnaderna för de aktuella insatser som studeras.

Analys av kvalitetsjusterade levnadsår (QALY-analys) ser lite olika ut beroende på hur man väljer att ställa sig till följande fyra

frågeställningar. (1) Först måste man göra ett val av hur man ska inhämta uppgifterna om olika livskvalitetstillstånd. (2) Hur ska man värdera de olika insatserna. Ska man ställa direkta frågor om värderingar av olika tillstånd eller ska man indirekt försöka få fram värderingar av tillstånden? (3) Hur man ska ta hänsyn till effekter över tid? Effekter från olika tidsperioder måste hanteras så att analyserna blir konsistenta. (4) Man måste också bestämma ifall man ska genomföra beräkningarna vid fler olika tidsperioder eller endast jämföra uppgifterna från förändringen efter en insats. Detta kan ha stor betydelse ifall deltagandet i ett visst program medför väldigt annorlunda nytta under programperioden jämfört med andra program.

Huvudprincipen för att beräkna QALY kan lättast beskrivas genom ett exempel. Anta att en individ uppfattar livskvaliteten av att vara i en situation med ett funktionsnedsatt barn, och utan något stöd för att få till stånd samordning mellan myndigheter m.m., som 0,5 i en skala från 0 till 1. Anta vidare att om individen får stöd av en samordnare under en period så höjs livskvaliteten under den tiden, mätt med den här skalan, till 0,6. Ska man bedöma effekten av insatsen för individen kan vi välja lite olika varianter, det viktiga är att vi är konsistenta. Anta att vi väljer att mäta samtliga förändringar från utgångsläget utan tillgång till samordningsstöd. Låt oss exemplifiera med att en familj med ett funktionsnedsatt barn får bistånd av en samordnare med att lösa samordningsproblem och att det resulterar i att familjen under tre månader får ett ökat utrymme på 5 timmar per vecka som kan ägnas åt omsorg om barnet. Säg att vi då finner att nyttan är 0,1 enheter högre under dessa tre månader ($0,1 \times 3 = 0,3$ för hela perioden) som familjen i alternativfallet skulle ha fått klara sig utan stöd av samordnare. Effekten för ett kvalitetsjusterat levnadsår för individen på årsbasis blir då $0,3 / 12 \text{ månader} = 0,025$. Detta tal multiplicerat med värdet av en QALY ger en bedömning av värdet av en effekt i form av ökat välbefinnande som en följd av den aktuella insatsen.

4.2 Ett experimentupplägg

Att studera effekter på nyttotillstånd av t.ex. offentliga aktörers samordning av stöd till barn med funktionsnedsättning kräver vad vi

här har varit inne på, dvs. mått på "livskvalitetsförbättringar". Skillnaden mellan olika "livskvalitetstillstånd" med respektive utan tillgång till samordnare blir då ett mått på effekten av att det inrättas tjänster som sådana. Det finns två viktiga värden i livet, tid och livskvalitet. Att vara fullt upptagen med att ringa runt till olika myndigheter tycker de flesta är väldigt jobbigt. Det har inte endast individuella konsekvenser utan den offentliga sektorn och samhället som helhet påverkas också av en ineffektiv användning av människors tid i termer av förlorad produktion av varor och tjänster (samhället) och i termer av minskade skatteinkomster och ökade transfereringsutgifter (offentliga sektorn). Efter att ha tagit reda på värderingar av ett livskvalitetstillstånd, som t.ex. att vara ett barn med funktionsnedsättning eller att vara förälder till ett funktionsnedsatt barn, kan vi sedan ställa frågor om hur man upplever en situation där föräldrar har fått mer tid till förfogande att använda för omvårdnad av barnet och för egen del tack vare tillgång till stöd för samordning av ansvariga aktörers insatser.

För att försöka analysera effekter av ökat välbefinnande har vi genomfört ett experiment. I december 2010 fick studerande på kursen "Mikroekonomi 15 hp" vid Linnéuniversitetet värdera olika hypotetiska livskvalitetstillstånd. Tanken med experiment av det slaget är att man ska få information om hur individer bedömer att livskvaliteten påverkas av olika tänkbara tillstånd. Avsikten i det här fallet var att skapa ett nyttoindex av olika livskvalitetstillstånd med hjälp av de studerandes värdering. De studerandes värdering av olika tillstånd visas i Tabell 4.1.

Tabell 4.1. Ekonomistuderandes värdering av 10 olika livskvalitetstillstånd enligt en skala 0–10 där 10 är ”det bästa livstillstånd du kan tänka dig” och 0 är ”det värsta tillstånd du kan tänka dig”.

Kategorier	Medel- värde	QI*	Min.	Max.	N
Vara funktionsnedsatt	3,47	0,35	0	7	107
Vara förälder till ett funktionsnedsatt barn	4,58	0,46	0	8	107
Ett funktionsnedsatt barn där föräldrarna får 5 timmar mer tid/vecka	7,17	0,72	1	10	107
En förälder till ett funktionsnedsatt barn där man får 5 timmar mer tid/vecka genom stöd av en samordnare	7,43	0,74	1	10	107

* QI är bara en omskrivning av utfallet mellan 0–1 istället för 0–10.

Att använda dessa uppgifter för hela gruppen familjer med barn med funktionsnedsättning innebär svårigheter. Man kan fråga sig på vilket sätt personerna har kunnat jämföra olika tillstånd med varandra och hur noga man varit när man svarat, vet man vad man värderar? De studerande lever också ett liv ganska långt ifrån det som föräldrar till funktionsnedsatta barn befinner sig i. Man får därför tolka resultatet försiktigt, se Ahmed (2010) eller Engseld och Holm (2005) för exempel på studier baserade på svar på frågor till högskole- respektive gymnasie-studerande om tänkta tillstånd, svar som använts för att generalisera till andra individer.

Låt oss nu använda resultaten för en värdering av två olika händelseförlopp, ett där familjer själva får ta kontakt med många olika aktörer och får försöka få till stånd en samordning av deras insatser ett där de får stöd av samordnare. I Tabell 4.2 jämförs QALY vid två olika tillstånd, ett som är förknippat med och ett utan stöd av samordnare. För att göra tabellen tydlig betraktas bara fyra individer. Vi analyserar utfallet under exakt ett år och får alltså utfall på årsbasis. Stödet antas pågå under tre månader och det är under den tiden som föräldrar antas göra tidsvinster. Vi bortser från problem med att man kanske inte har information från samtliga tidpunkter under året, värdet för de berörda individerna kan ju variera över tid.

Tabell 4.2 Uppföljning av effekter av tidsbesparing ur individernas perspektiv

Individer	Utfall	QALY
Barn 1	12 månader funktionshindrad utan stöd	0,35
Barn 2	12 månader funktionshindrad med stöd 3 månader	$[(9 \times 0,35) + (3 \times 0,72)] / 12 = 0,44$
Förälder 1	12 månader förälder till funktionshindrat barn utan stöd	0,46
Förälder 2	12 månader förälder till funktionshindrat barn med stöd 3 månader	$[(9 \times 0,46) + (3 \times 0,74)] / 12 = 0,53$

Utfallet när familjen får stöd av samordnare blir då: $0,44 + 0,53 = 0,97$ QALY och för en situation utan stöd: $0,35 + 0,46 = 0,81$ QALY. Detta är en uppskattning av effekten av att få stöd av samordnare mätt i QALY. Vi vet rätt väl vad samordnare kostar men

vad är deras påverkan på familjers och barns livskvalitet värd? I hälso- och sjukvårdslitteraturen finns det flera studier av vad ett kvalitetsjusterat levnadsår är värt, dessa studier kan användas som idékällor, se t.ex. Hjalte m.fl. (2005). För att bestämma vad ett ”kvalitetsjusterat livskvalitetsår” har för värde använder man sig inom hälso- och sjukvårdsforskning och vid utvärderingar av t.ex. olika behandlingar inom vården ofta av intervjuer eller enkäter av betalningsviljan av ett livsår där man är helt frisk, se Erntoft m.fl. (2010) för en diskussion kring värdet av en QALY. Vi använder i den här studien det lägsta värdet i diskussionen från Erntoft m.fl. (2010). Om 1 QALY antas vara värd 275 000 kr så får vi en intäkt som hänför sig till effekten på livskvalitet för ett barn och en förälder och därmed för samhället (jfr post D i Tabell 3.1–3.3) på:

$$275\,000 \times (0,97 - 0,81) = 44\,750 \text{ kr.}$$

Om vi antar att 2 000 barn och 4 000 föräldrar påverkas (1 barn per familj $\times$ 2000 och $2 \times$ 2000 föräldrar i en familj) blir kalkylen:

$$\begin{aligned}
 & [(0,44 - 0,35) \times 2000 + (0,53 - 0,46) \times 4000] \times 275\,000 = \\
 & = 126,5 \text{ mnkr}
 \end{aligned}$$

Sammanfattningsvis kan konstateras att analyser i termer av QALY kan ge betydande bidrag till en helhetsanalys av välfärdseffekter av politiska åtgärder. Att effekten baserad på studerandes bedömningar blir så stor kan naturligtvis ha påverkats av att de studerande inte haft alldeles lätt att sätta sig in i den aktuella situationen. Resultatet visar ändå att en bedömning av effekten på individers livskvalitet är viktiga att beakta vid ställningstagande till en åtgärd som i hög grad påverkar just denna. Även om resultatet måste tolkas försiktigt så ger en analys i sådana termer ett värdefullt tillskott till informationen om effekter som ger upphov till en ökad produktion av varor och tjänster.

5 Sammanfattning

Riksrevisionens granskning av offentliga aktörers samordning av stöd till barn med funktionsnedsättning har syftat till att undersöka om samordningen kan göras mera effektiv. Det påtalas i granskningsbeslutet att bristande samordning mellan berörda aktörer leder till att föräldrar till barn med funktionsnedsättning får ta initiativet till och ansvaret för samordning av de insatser som deras barn behöver. Ett inrättande av tjänster som samordnare till stöd för familjer och ansvariga aktörer tas i granskningsrapporten upp som en tänkbar, effektivitetshöjande åtgärd.

I den här aktuella studien har samhällsekonomisk kalkylering, en metod för effektivitetsanalys, använts som metod för att belysa potentiella intäkter och kostnader förknippade med tjänster som samordnare. Ekonomiska konsekvenser för samhället som helhet, för direkt berörda familjer och för den offentliga sektorn har exemplifierats med ett tänkt inrättande av 50 tjänster som samordnare.

Antas det att samordnare i genomsnitt skulle kunna bistå 40 familjer per år så skulle en genomsnittlig tidsvinst per familj på ca 17 dagar precis täcka den offentligfinansiella kostnaden för samordnarna och ge ett överskott för samhället som helhet, en samhällsekonomisk nettointäkt på ca 31 miljoner kr. Det motsvarar värdet av ett nettotillskott till produktionen av varor och tjänster som skulle bli resultatet om familjer tack vare stöd från samordnare finge möjlighet att öka sin arbetade tid. Bortfallet av vad samordnare alternativt kunde ha producerat i en annan sysselsättning har då beaktats. Vid beräkningen har förutsatts att familjer skulle komma att använda i genomsnitt ca 75 procent av en tidsvinst till en ökning av den arbetade tiden medan den i övrigt kan komma att utnyttjas för ökad omvårdnad av barnet och för fritidsaktiviteter. För direkt berörda familjer skulle tidsvinsten ge ett tillskott till disponibel inkomst på i genomsnitt ca 15 000 kr.

Med tanke på att samordningen av stödet till barn med funktionsnedsättning är en tidskrävande uppgift och med hänsyn till

bristande samverkan mellan olika aktörer kan det förutsättas att det skede då familjer måste engagera sig intensivt i arbetet med att få stöd för barnen och få till stånd samordning och samverkan mellan ansvariga aktörer sträcker sig över en längre tid. I den här rapporten visas därför resultat av räkneexempel där det har antagits något större genomsnittliga tidsvinster, 20 respektive 22 dagar, än den som resulterar i att offentligfinansiella kostnader för samordnare blir precis täckta. Förutom ett överskott för samhället som helhet, representerande en ökning av ”den gemensamma kakan” – det vi gemensamt har att dela på, som uppskattas till ca 40 respektive ca 48 miljoner kr uppkommer i de fallen överskott för den offentliga sektorn på ca 5 respektive ca 10 miljoner kr. Den genomsnittliga ökningen av disponibel inkomst för berörda familjer, ökningen av deras konsumtionsutrymme, uppskattas till ca 17 000 respektive ca 19 000 kr.

Inrättande av tjänster som samordnare skulle kunna tänkas ge tidsvinster inte endast för familjer med barn med funktionsnedsättning utan även för ansvariga aktörer. I avsaknad av underlag för att bedöma storleken av möjliga sådana effekter har de inte beaktats i räkneexemplen. Effekter av detta slag hos aktörer skulle innebära såväl sänkta samhällsekonomiska kostnader, frigjorda resurser som kan användas till annat, som sänkta offentligfinansiella kostnader.

Det kan inte uteslutas att ett tungt arbete för att få till stånd en samordning av insatser som barn med funktionsnedsättning har behov av kan få till följd att personer blir sjuka. Kan stöd av samordnare resultera i att sjukskrivningar av denna anledning kommer att minska så innebär det förstås sänkta kostnader och ökade intäkter för samhället, den offentliga sektorn och berörda familjer.

Eftersom positiva effekter i form av potentiella tidsvinster hos aktörer och minskad sjukskrivning inte har beaktats i räkneexemplen så är de överskott som uppskattades vid antagna tidsvinster för familjer på i genomsnitt 20 respektive 22 dagar underskattningar av vad utfallet skulle kunna bli med de förutsättningar i övrigt som exemplen baseras på.

Det finns emellertid också effekter av en annan karaktär än dem som nu beskrivits, effekter som är svårare att värdera i kronor. Individuella förändringar av välbefinnandet i livet är viktiga men mycket svåra effekter att bedöma. Att studera effekter på familjers livskvalitet av t.ex. offentliga aktörers samordning av stöd till barn med funktionsnedsättning kräver tillgång till mått på förbättringar av välbefinnande. Skillnaden mellan olika "livskvalitetstillstånd" med respektive utan tillgång till samordnare blir då ett mått på effekten av att det inrättas tjänster som sådana.

I avsnitt 4 har vi presenterat resultaten av ett experiment där vi försökt uppskatta effekten på just livskvalitet. Värderingar av påverkan på livskvalitet av att ha ett funktionshinder och att vara förälder till ett funktionsnedsatt barn har varit utgångsläget. Därefter har vi försökt uppskatta effekten på livskvaliteten av att få stöd av samordnare och att därmed få tid över som i annat fall skulle ha lagts ner på att ta kontakt med myndigheter och på att försöka lösa samordningsproblem. Vi exemplifierar med att familjer under en tremånadersperiod får 5 timmar mer per vecka som kan användas för omsorg om barnen. Uppskattade effekter är väldigt stora och när vi tillämpar en värdering av livskvalitet som har använts inom hälso- och sjukvårdsforskning och räknar med effekter av samordnare för 2 000 familjer så erhålls ett värde på ca 125 miljoner kr. Det resultatet får tolkas försiktigt bland annat därför att de studerande som deltog i experimentet kan ha haft svårt att sätta sig in i den tänkta situationen. Det finns ändå stor anledning att tro att det rör sig om betydelsefulla effekter för både de funktionshindrade barnen och deras föräldrar av att få mer tid till sitt förfogande som kan användas inte endast för att öka sin arbetade tid utan för att t.ex. ägna sig åt omvårdnad av barnen. Skattningar av betalningsviljan för ett helt friskt levnadsår brukar inom hälso- och sjukvårdsekonomin hamna på mellan 275 000 och 1,1 miljon kronor, se Erntoft (2010), vilket innebär att även små positiva effekter på livskvaliteten ger ansenliga samhällsekonomiska effekter.

Referenser

- Ahmed, A.M. 2010. What is in a surname? The role of ethnicity in economic decision making. *Applied Economics*. **42**:2715–2723.
- Bohm, P. 1996 (Senaste upplaga). *Samhällsekonomisk effektivitet*. Stockholm: SNS Förlag.
- Delander, L. & J. Månsson. 2009. Valet av utvärderingstyp beror på vilken fråga som ställs, i L. Svensson et al., *Lärande utvärdering*. Lund: Studentlitteratur 81–102.
- Delander, L. & H. Niklasson. 1996. Cost-benefit analysis, i G. Schmid, J. O'Reilly & K. Schömann (eds.), *International handbook of labour market policy and evaluation*. Cambridge, UK: Edward Elgar 163–197.
- Ekonomifakta, Svenskt Näringsliv. 2010a. Arbetade timmar internationellt. <http://www.ekonomifakta.se>
- Ekonomifakta, Svenskt Näringsliv. 2010b. Sociala avgifter. <http://www.ekonomifakta.se>
- Engseld, P. & J. Holm. 2005. Choosing Bargaining Partners – An Experimental Study on the Impact of Gender and Income. *Experimental Economics*, **8**:3, 183–216.
- Erntoft, S., C. Asseburg, R. Johnson, A. Anell, & U. Persson. 2010. *Vilken betydelse har hälsoekonomi vid prioriteringar? – Ett experiment bland beslutsfattare och en analys av faktisk prioriteringar?* Linköping: Prioriteringscentrum 2010:3.

- Hjalte, K., J. Hjelmgren, F. Johansson & U. Persson. 2005. *Betalningsviljan för ett kvalitetsjusterat levnadsår – en pilotstudie*. Lund: IHE.
- Kahneman, D., E. Diener & N. Schwarz (eds.). 1999. *Well-being: The foundations of Hedonic Psychology*. New York: Russell Sage.
- Layard, R. 2005. *Happiness: Lessons from a New Science*. London: Penguin Books.
- Layard, R. 2008. Introduction. *Journal of Public Economics*. **92**:1773–1776.
- Layard, R. & S. Glaister. 1994. *Cost-benefit analysis*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Riksrevisionen. 2010. Beslut om granskning av offentliga aktörers samordning av stöd till barn med funktionsnedsättning. 2010-06-02.
- Rubin, D. B. (1974), Estimating causal effects to treatments in randomised and nonrandomised studies, *Journal of Educational Psychology*, **6**:688–701.
- SFS 2010:110 Socialförsäkringsbalk
- Socialstyrelsen. 2009. *Ett nytt yrke tar form – Personligt ombud, PO*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. 2008. *Samverkan i re/habilitering – en vägledning*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Sveriges Kommuner och Landsting. 2010. Arbetsgivaravgifter. <http://www.skl.se>